

Narodne stvari

Slovenski jezik po c. k. uradih.

Sedaj, ko smo prišli sè svojo ravnopravnostjo uže tako daleč, da je celó sodba, pisana v slovenskem, našemu kmetu razumljivem jeziku neveljavna zato, ker je pisana v slovenskem jeziku, ko se našemu jeziku kratijo pravice, utemeljene po članu 19., prišel mi je v roke sodnijski akt iz leta 1785. Med drugim obsega ta akt tudi prisego, pisano v slovenščini. Našel sem to stvar med starimi listinami Zatiškega grada. Pisava je se ve da okorna, al prisposodobiti si moramo dôbo, v kateri je pisana. Glasí se tako-le:

„Jest Juri Jechann, perseschem Bogu ozchetu, Synu jenu Svetimu Duchu, eno pravo resnizchno, jenu pravizchno perfsego, tudi netschem netsch perstavet, netsch zamouzchat, nezch savolle Perjasnosti, nezch savolle Souraschtva, nezch savolle fgube, nezch savolle dobizhka, ne dergatsch govoriti, ne dergazch misfseiti, ampak po pravici povedati, kar mene ta gosfpud Richtar poppraschali bodo, toku gvishnu, koker meni Buch ozchetu, Syn jenu Sveti Duch!“

Datum 7. svečana 1785.

Tako je veljalo l. 1785. in kako veljá danes? Po naših c. kr. uradih uraduje se vse nemški! Naš kmet dobiva vse sodnijske odloke, ki so včasih velike važnosti, v nemškem njemu nerazumljivem jeziku, celó nedolžna sodnijska vabila pisana so v nemškem jeziku. Kaj to briga nekatere gospode, ako pride kmet zastonj v pisarno, ne dá bi kaj opravil, ker ne razume nemškega vabila. Pred necimi leti našel si še precej slovenskih ali vsaj dvojezičnih tiskovin ces. kr. sodnij, sedaj so take tiskovine bele vrane. Tako gre vse rakovo pot. Kaj nam pomaga glasoviti član 19., kaj nam hasnejo razni odloki viših in najviših uradov, govoreči o ravnopravnosti Slovencev? Kaj nam pomagajo pravice na papirji, ki se pa ne obistinijo? Kedaj bode naš kmet dobival od c. kr. sodnij vsaj važnejše odloke v slovenskem jeziku?!

Priobčil Al. Hudovernik.

Ozir po svetu.

„San Clementi“ v Rimu.

Spisal Fr. Potočnik.

Zdaj, ko so oči vsega katoliškega sveta obrnene v Rim, utegne čitatelje „Novic“ zanimati kratek popis onega svetega kraja, na katerem je te dni tisoč in tisoč naših slovanskih bratov, njim na čelu pa sv. oče Leo XIII., pred Bogom hvaležnih na kolenih ležalo, da jim je pred tisoč leti sv. apostola Cirila in Metoda posljal, ki sta naše praočete temnote poganstva rešila in darovala jim luč večne resnice in prave vere.

Ta vsem Slovanom veleimenitni kraj je cerkev z italijanskim imenom „San Clementi“ v Rimu.

Ta cerkev stoji na južnem delu „večnega mesta“, tam, kjer se še dandanes vidijo znamki starih rimskih časov. Vse prevzetne stavbe na kapitolu, na Aventinu in Palatinu, forum romanski, kolizej, blišči slavoloki, ošabni spominki poganskih cesarjev, izdelki rimske in grške umetnosti in nekdanji tako silni tempeljni poganskih bogov — vse vse leži zdaj v prahu, na njih razvalinah pa dandanes samo v tem južnem kraju Rima stoji 18 katoliških cerkev in med njimi bazilika sv. Klemenca.

Ime „bazilika“ je grške korenine in pomeni „kraljev grad“. Od Grkov so ime in posebnost teh stavb

prevzeli Rimljani za svoja sodnijska poslopja; in ko je poganski Rim padel, so papeži po oblikah starodavnih bazilik zidali ne kraljeve, ampak „božje dvorane“, to je, cerkve. Takih kristijanskih bazilik je sedaj v Rimu 7, in sicer bazilike: sv. Evdoksije, sv. Julije, sv. Petronele, sv. Porcije, sv. Sepronije, sv. Štefana in sv. Klemenca. Med vsemi temi kaže cerkev sv. Klemenca najbolj prvotni stavbeni značaj vseh znanih kristijanskih bazilik svetá, in je med vsemi tudi še danes v najboljšem stanu.*) Kar pa baziliki sv. Klemenca še večjo vrednost daje, so preiskave in kopanja priora Mulloolya zadnjih dvajset let. Pokazalo se je pri tem kopanju, da so pod sedanjo zgornjo cerkvijo zasute bile tri dôbe te starodavne stavbe, namreč iz dobe starokristijanske, iz rimsko-cesarske in iz rimske republikanske dôbe. Tù tedaj vidimo, kar morebiti na vsem drugem svetu ne več, čvetero bazilik eno nad drugo. Pod sedanjo zgornjo cerkvijo leži namreč spodnja bazilika, o kateri uže leta 392. govori sv. Hieronim. Leta 417. je bil v ti spodnji baziliki cerkveni zbor. Leta 1084. je bila ta cerkev po sovražnikih razdjana in na njenih razvalinah je papež Paškali II. leta 1103. sedanjo zgornjo cerkev zidati dal. Omenjam tukaj, da sv. Klemen je bil tretji naslednik sv. Petra in je vladal leta 90. do 100. On je mučenik; legenda pripoveduje, da se je njegova cerkev v Rimu na tistem mestu zidala, kjer je hiša stala, v kateri je prebival. Ta cerkev, v kateri Irski dominikani božjo službo oskrbujejo, ima sedaj častni kardinalski naslov, tako, da se na vekomaj eden rimskih kardinalov imenuje „kardinal sv. Klemenca“.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Dogodbe v Pragi.

Kdor se spominja zadnjih vihnih séj v zbornici poslancev na Dunaji, kjer niso samo liberalci pod načelstvom Herbstovim tako razsajali, da zgodovina avstrijskega parlamenta ne hranuje enacih škandalov v svoji kroniki zapisanih, ampak so se celó od njih udinjani študentje, judovski potepini in druga taka druhal pritepli na galerijo poslaniške zbornice in tak hrup nasproti avtonomistični, ministerstvu Taaffeovemu udani stranki počeli, da je zbornice predsednik moral odlazek ukazati rogoviležem, — kdor se dalje spominja neprestanega hujkanja nemških ustavoverskih judovskih časnikov, češ, da je „nemštvo v nevarnosti“, — kdor vé, da mladina viših šol je od l. 1848. zmirom tisto orodje bila, katerega so se glavarji prekucijski posluževali, — kdor vse to vé, bo pač lahko ključ našel o onih razporih in pretepih, ki so se zadnje dni godili v Pragi vzlasti med nemškimi in českimi študenti in katere vsak pošten Avstrijan, naj je Slovan ali Nemec, bridko obžalovati more.

Zadnji cilj vseh teh dogodeb je se ve da naval na ministerstvo Taaffeovo, češ, naj svet vidi, kam Avstrijo tira ministerstvo, ki si je na svojo zastavo napisalo „pomirjenje in spravo narodov“. S takimi peklenškimi nakanami mislijo Čehe (Slovane) osramotiti pred Nj. veličanstvom cesarjem in pa pred celo Nemčijo, na katero narodno-nemška klika vedno škili.

*) Meni na Kranjskem ni znana nobena bazilika, kajti tudi cerkev v Dvoru pri Polhovem Gradcu nima vseh posebnosti bazilik. Zanimivalo bi me, ako bi me prečastiti gospodje duhovniki iz dežele v tej zadevi poučili.

Pisatelj.

Po tem vvodu le na kratko svojim bralcem povemo, kako so se one žalostne dogodbe najhuje pričele v Pragi.

28. dne junija je družba nemških visokošolcev z imenom „Avstrija“ obhajala 20letnico svojega obstoja in v ta namen izlet omenjenega dne zjutraj napravila v bližnji kraj „Kuhelbad“, kamor se Pražani radi razveseljavat hodijo. Istega dne pa — tako pripoveduje liberalni nemški časnik „Bohemia“, ali je res ali ne, ne vemo — je neki v časniku Mladočehov „Narodni Listy“ prišel brezpodpisni poziv studentom českim, naj tudi njih prav veliko pride v Kuhelbad. In to se je — še enkrat ponavljamo, če je res kar nemškuta „Bohemia“ pripoveduje — zgodilo in pripetili so se tisti hudi pretepi med nemškimi in českimi študenti. Kdo je teh žalostnih izgrediv kriv, — kdo je prvi hujskal in vnel plamen krvavega razpora, razodela bo sodnijska preiskava, ki se je takoj pričela.

Da so ustavoverski nemčurski kolovodji v državnem zboru dunajskem zanetili iskro k onemu plamenu na Českem, o tem ni dvombe, če se ozremo na gori navedene dogodke v zbornici poslancev in pa tačasno hujskanje judovskih časnikov.

„Nemir“ in „razpor“ med narodi mora biti, če ga ni, se pa naredi, kakor sv. Matija vzimskem času dela led: to je parola nemških liberalcev; da liberalci le komarja kje dobé, brž je ž njega vol, pa le takrat, kedar je to njim na korist, drugače je pa narobe. Kdo se še ne spominja, kaj so o svojem času naredili iz dogodbe na Janjčah in Vevčah pa na Ježici, kak hrup so zagnali, kako so upili po vojaki in obložnem stanu, kako so dr. Bleiweisa in dr. Costo dolžili, da sta kmete podkupila, kako so se začele neizmerne preiskave, da je moral celó dr. Bleiweis na Žabjek letati itd. In vendar je bilo vse to peklenska laž, kajti navadni pretepi so bili, kakoršni se povsod godé, kjer gre kdo koga dražiti. In komu ni še v živem spominu hrup, katerega so zagnali nekateri „Liedertaflerji“, ko jim je nedavno neki pijanec v Medvodah vtepel tak strah, da so mislili, da jih cela tropa nahujskanih kmetov napada?! In po vseh nemčurskih časnikih se je ponavljal krik, da si Nemci na Kranjskem niso svojega življenja svesti! Al ker je našim nasprotnikom šlo le za to, da bi nas in našo deželo pred svetom v grdo imé, narodne voditelje pa ob veljavo spravili, so naredili iz komarja vola ter zlekli ga na politično polje.

Nekaj zeló enacega se je menda zgodilo zdaj v Pragi na Českem zato, da bi s temi praskami svetu izpričali, da se mora vsa vladna sistema, ne pa samo Taaffejevo ministerstvo mahoma premeniti, da se „rešijo“ Nemci na Českem. Kdor judovske liste bere, bo res mislil, da človek, če je nemškega rodú, pa misli potovati na Česko, mora prej testament narediti, ker ni varen življenja. In vendar je vse to laž, grda laž, satanska laž. Kavsi in ravsi med študenti so zmerom in povsod bili; ravno tako so uganjali več ali manjše neslane burke in celó politične demonstracije, na priliko, v Gradci o prihodu Don Alfonsa, na Dunaji letos pred stanovanjem poslanca Lienbacherja, in še po več drugih mestih. Kjer so take demonstracije politične, stojé zmerom za njimi skriti drugi možje, ki vročo dijaško kri podkurijo iz sebičnih namenov. Tako bo najbrže zdaj tudi v Pragi. Ostudno, brezvestno in odločne graje vredno je pri tem to, da si zdaj petelini falirane stranke za svojo gardo jemljejo in pripravljajo mladino, ki se ima še mnogo učiti, predno bo imela na političnem polju besedo, in jo v njenem pravem namenu ovirajo in na čisto napačno pot spravljajo.

Slovan je mirna in potrpežljiva duša. Če toraj kje njegova kri zavré, potrpežljivost njegova izkipi, mora

le dražen biti, hudo in dolgo dražen. Takošne krvi pa Nemec nima, in tudi nemškutar ne; njega razdraži Slovan celó, ako je miren, kar najjasneje priča Vesteneckovo in njegove profesorske družbe rogovilenje v ljubljanski kazini zoper Slovenca, ki jih je nedavno razdražil zato, ker je bil „čudno“ miren (auf-fallend ruhig); kaj bi še le bilo, če bi bil škandal provociral on z besedo ali dejanjem! Tako bo najbrže tudi na Českem s to študentovsko homatijo. Česki študentje so bili uže gotovo do grla siti drznih nemških jezikov in prevzetnega obnašanja „tajčburšev“, zato so jih provocirani nekliko pokampljali. Zdaj — se ve da — je pa tista svojat, ki je uže davno zadej skrita stala in ropota težko čakala, zagnala krik, da gre na Českem po Nemcih, kakor v Rusiji po judih, čeravno ni vse skup nič družega kakor navaden ravs v gostilni, še manj vreden, ko na priliko Vesteneckova aféra v ljubljanski kazini ali v Litiji, o kateri pa nemški listi še črhnili niso.

Toda Slovan draži (provocira), naj je miren ali naj razsaja! Prav ima toraj „Brencelj“, ki praša: „kako se mora Slovan obnašati, da Nemca (ali nemškutarja) ne draži?“

Mnogovrstne novice.

* *Konec svetá!* Unidan so „Novice“ prinesle prorokovanje nekega ameriškega profesorja iz Bostona, da bode svetu konec 31. oktobra. To prorokovanje je prestrašilo nekatere ljudi, ki raji verjamejo, kar je neumnega, kakor to, kar je pametnega. A sedaj se je pokazalo, da je bostonski prerok „slamo jedel“ in da njegovo prorokovanje ni niti piškovega oreha vredno. Konec svetá bode še le 15. decembra t. l., kakor je drug tak prerok poročal uže pred 500 leti. Italijan Leonardo Aretino (umrl v 14. stoletji) trdi namreč v petem zvezku svoje fantazije „Aquila volante“ (leteči orel), da bode letos konec svetá. Podiral pa se bode polagoma 15 dni po sledečem dnevnem redu: Prvi dan stopilo bode morje čez obali in drugi dan razlilo se bode dalje po kopni zemlji; tretji dan poginile bodo vse živali, ki živé po rekah in v morji, peti dan pa ptice; šesti dan razrušile se bodo vse hiše, sedmi pa skalovje; osmi dan bode silen potres, deveti podrli se bodo bregovi, deseti dan postali bodo ljudje nemi (mutasti), enajsti odprli se bodo grobovi, dvanaajsti dan popadale bodo zvezde z neba, trinajsti pa bodo pomrli vsi ljudje; štirinajsti dan gorela bosta nebo in zemlja, petnajsti pa bode vstajenje mrtvih in sodnji dan. — Iz tega se razvidi, da je proroška modrost pred 500 leti uže veliko večja bila kot dandanes, ker je ta Italijan še veliko bolj „kunšten“ in vse še natančneje vé kot učeni bostonski magister. — Kakor „Obzor“ šaljivo z vojaško granico kritikuje to italijansko prorokovanje, tako tudi mi rečemo: Ker bode koncem tega leta svetá uže konec, lahko zagotovimo naše čitatelje, da, če do tlej ne bode razpuščen deželni zbor kranjski, bode gotovo 1. dne prihodnjega leta.

* *Ciganski „Oče naš“.* Morebiti koga zanima, kako molijo cigani „Oče naš.“ Tak-le je: „A maro daddel, ko šinjal ande troten, ošardo toveltro then so odoj, auke tovel tu uprodi phuotaj damaro sako divikno, maro totadire prostin amare grihi dik taman prostinas amare grihi kerdengi toj malomen andole mirebneskero daravibe toj muk amen ole erdevendjar. Amen.“ — Iz tega se vidi, da imajo cigani tudi slovanske besede v svojem jeziku; besedi „prostiti“ in „grih“ ste odločno slovanski.